

УДК 340.11(477):339.924ЄС(063)
О-75

О-75 **Особливості розвитку законодавства України у контексті
свроінтеграційних процесів:** міжнародна науково-практична
конференція, м. Харків, 31 липня – 1 серпня 2020 р. – Харків :
Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. – 112 с.

Подані на конференцію матеріали видаються в авторській редакції.

УДК 340.11(477):339.924ЄС(063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Гальона І. І. ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ РЕТРОСПЕКТИВИ РАБСТВА	7
Настасійчук О. В. «КЛАСИК ЗА ЖИТТЯ»: КАРЛ ЛАРЕНЦ В СПОГАДАХ СВОЇХ УЧНІВ	11
Пилипшин П. Б. ОСНОВНІ СВІТОГЛЯДНО-ПРАВОВІ ЗМІНИ, ЯКІ ПОСПРИЯЛИ ВИНИКНЕННЮ ІНДИВІДУАЛІСТИЧНОЇ РЕФОРМАЦІЇ	15
Погосян М. А. ФОРМИ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ПРАВООХОРОННИМИ, ПРАВЗАХИСНИМИ ТА СУДОВИМИ ОРГАНАМИ	19
Попович Т. П. КЛОНУВАННЯ ТА СТАТУС ЕМБРІОНА ЛЮДИНИ	23
СЕКЦІЯ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО	
Озімок І. В. РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ	27
СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО	
Гудима М. М. ФАКТИ-СТАНИ В МЕХАНІЗМІ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ НАУКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ	31
Гуйван П. Д. ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОЇ МОТИВАЦІЇ ПРАВАЗАСТОСОВНИХ РИШЕНЬ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ СУДІВНИЦТВА	35
Остафійчук Л. А. СІМ КРОКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ	40

Остафійчук Л. А.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

СИМ КРОКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

В застосуванні норми закону першочергово закладено намагання дійти певного компромісу в тому чи іншому питанні. Ця рівновага означає з одного боку, всезагальність дії права, а з іншого – його формалізацію і надзвичайну деталізацію. І в житті компроміс норми закону і рівновага в праві допомагають людям розібратися майже у всіх щоденних ситуаціях і вирішити всі питання. Зазвичай так і відбувається. Але дійти згоди вдається не завжди, є випадки коли кожний тлумачить норму закону по своєму, і єдиним суб'єктом, який вправі вирішити спір є суд (суддя). Однак і суддя може зіткнутися із проблемами, коли досягти ідеального для сторін спору рішення не можливо, наприклад: 1) норма закону змінилася; 2) норма закону відстає від реалій життя; 3) норми закону (законів) суперечливі (неузгоджені); 4) конфлікт поєднання індивідуальних (приватних) і соціальних (публічних) інтересів; 5) не можливість дотримання моральної складової, адже не кожне законне судове рішення є справедливим по своїй суті. Яка ж з них найгостріше проявляється при розгляді справ в судовому порядку? На наш погляд, найбільша проблема сучасного судочинства полягає у запровадженні типовості та категорій судових спорів, що на практиці означає негласне створення певних алгоритмів чи схем їх вирішення. А це негативно відображається на якості і справедливості судових рішень у справі, так як «типовість» зумовлює абстрагування від деталей, які важливі для розгляду конкретної справи, і, як наслідок, – нівелює їх (спорів) індивідуальні відмінності. «Типовість» розгляду судових справ фактично знищує судову дискрецію, адже байдужість до деталей, які можуть бути надважливими для однієї із сторін є одним із наслідків прийняття несправедливих судових рішень та недовіри до суддів і судової системи України в цілому. Це підтверджується результатами опитування підприємців, експертів і населення «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність», проведеного

соціологічною компанією Info Sapiens за фінансової підтримки Антикорупційної ініціативи Європейського Союзу в Україні (EUACI), згідно якого до ТОП-5 (2020) сприйняття основних проблем України ввійшла така проблема як несправедливість в системі правосуддя [1]. Одним із шляхів усунення такого стану речей в суспільстві має стати активна участь громадян при розгляді їх справ у суді, яка направлена на пошук балансу між їхніми інтересами, знаходження компромісу, який дозволить забезпечити гнучкість правового регулювання за допомогою розумно організованої системи судочинства. В цьому, на нашу думку, великого значення набуває інститут врегулювання спору за участю судді.

Судова процедура врегулювання спору за участю судді може застосовуватися лише після звернення до суду і до початку розгляду справи по суті. Проведення цієї процедури можливо при наявності відповідних письмових клопотань обох сторін спору. Якщо в справу вступають треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору – врегулювання спору за участю судді не допускається. Особливість такої процедури обумовлена статусом особи, що сприяє примиренню, адже допомогу сторонам у врегулюванні спору надає суд. Суддя є обов'язковим суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин, і його особливий статус визначається конституційними приписами про те, що це єдиний орган влади, наділений компетенцією здійснювати правосуддя в Україні [2, с. 48].

В національному законодавстві закріплена керівна роль суду в процесі. Врегулювання спору за участю судді проводиться суддею-доповідачем, тобто суддею, який входить до складу суду, на вирішенні якого перебуває справа. І це є перевагою, «оскільки процес врегулювання спору координує саме суддя, який є юристом за освітою, розуміє всі юридичні аспекти спору та припускає, як саме може закінчитися розгляд конкретної справи у порядку судового провадження, він може роз'яснити сторонам процесуальні перспективи справи, в тому числі з посиланням та усталену судову практику в аналогічних справах» [3, с. 74]. Ніби все й зрозуміло, однак на практиці основним технічним недоліком врегулювання спору за участю судді залишається те, що законодавець не забезпечив суддів відповідним інструментарієм проведення процедури, а органи судового самоврядування теж до цього часу не розробили відповідні методики та судові техніки цієї процедури.

Тому, вважаємо, що суддя може зробити принаймі сім кроків, щоб зробити врегулювання спору за участю судді ефективним.

Крок 1. Суддя має зобов'язати сторони виконати домашні завдання до початку проведення спільних та (або) закритих нарад шляхом письмового обміну письмовими вимогами і пропозиціями щодо врегулювання спору.

Крок 2. Суддя має виділити достатньо часу для проведення спільних та (або) закритих нарад від 1 до 2 годин. Це потрібно для того, щоб суддя міг оголосити вступну заяву, в якій пояснив сторонам окремі аспекти процедури; щоб сторони могли виступити із своїми вступними заявами щодо спору; щоб було достатньо часу для обговорення умов взаємних поступок і домовленостей як з усіма сторонами, так і з кожною окремо; щоб був час для консультацій сторони спору із своїм представником для оцінки отриманої інформації та узгодження послідовних дій.

Крок 3. Вступна заява судді необхідна, щоб суддя надав чіткі вказівки сторонам щодо процесу та основних правил врегулювання спору за участю судді. Слід закликати сторони звертатися зі своїми зауваженнями один до одного, а не до судді, а також не перебувати одне одного. Потрібно пояснити сторонам, що в даний час саме вони контролюють долю вирішення власного спору, отже мають бути відкритими і відвертими у своїй дискусії, так як ця нарада є конфіденційною, і будь-які заяви, пропозиції, зауваження, висловлювання чи міркування не будуть мати значення при вирішенні судової справи, якщо не вдасться досягти примирення на цьому етапі врегулювання спору за участю судді.

Крок 4. Суддя має бути нейтральним. В Академічному тлумачному словнику української мови, слово нейтральний вживається у декількох значеннях: 1. Який дотримується нейтралітету; 2. Який не належить, не стосується до жодної із сторін, країн і т. ін. (про територію). 3. Який не приєднується до жодної із сторін (у боротьбі, дискусії, суперечці і т. ін.), а зберігає нейтралітет [4]. Нейтральність досягається можливістю судді задавати питання, які стимулюють дискусію. Можна попросити сторони описати, чи розуміють вони ризики подальшого судового розгляду. Слід з'ясувати: які цілі сторін у судовому процесі; які питання в рамках позову сторони бажають вирішити; чи розуміє одна сторона погляд протилежної сторони на цю справу; у чому полягають точки згоди чи незгоди між сторонами; які фінансові, юридичні чи емоційні перешкоди для врегулювання спору; чи є можливості для врегулювання спору? Оцінювати шанси сторін у справі не можна,

проте суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору.

Крок 5. Активна участь сторін та їх представників у процедурі врегулювання спору за участю судді, а не судді. Якщо сторони говорять одна з одною, аналізуючи різні питання чи обговорюючи можливі варіанти рішення, вони можуть досягти вирішення спору без особливого вкладу судді у перебіг процедури.

Крок 6. Запам'ятовування досягнутих умов врегулювання спору за участю судді. Судді слід попросити сторони, щоб вони самостійно підготувати умови врегулювання спору та обмінялися ними, а копії надали суду. Це допоможе в правильності написання умов примирення.

Крок 7. Подякувати сторонам за виявлену активність у врегулюванні спору. Якщо врегулювання спору не досягнуто, слід подякувати сторонам за готовність брати участь у процедурі та запевнити їх, що вони отримають в подальшому справедливий судовий розгляд їх справи.

Врегулювання спору за участю судді є серйозною процедурою, яка потребує ретельної підготовки, дозволяє уникнути стресу та значних судових витрат, які зазвичай притаманні судовому процесу. Запровадження цих семи кроків вирішення спору за участю судді в цивільний процес допоможуть створити позитивне враження до судової системи, сприятимуть повазі та довірі до суду та суддів.

Список літератури:

1. Результати опитування підприємців, експертів і населення «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність» URL: <https://euaci.eu/ua/what-we-do/resources/doslidzhennya-korupciya-v-ua-2020>.
2. Спанчінцев О.С. Поняття та склад суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2018. № 4. С. 45–48.
3. Петренко Н. Врегулювання спору за участі судді в господарському судочинстві. *Господарське право і процес*, 2018. № 10. С. 73–77.
4. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. Стор. 326. URL: <http://sum.in.ua/s/nejtraljnyj>.